

Ku2016/00504/D

SOU 2016:13

Rädda Barnens yttrande över betänkandet ”Palett för ett stärkt civilsamhälle”

Rädda Barnen välkomnar slutbetänkandet av utredningen ”Palett för ett stärkt civilsamhälle”.

Utredningens målsättning har varit att bidra till att stärka det civila samhället, att frihetsgraden hos det civila samhällets organisationer ska öka och att deras särart ska bevaras. Utgångspunkten är att det civila samhället spelar en viktig roll i demokratin genom att vara röstbärare, demokratiskola och opinionsbildare men också en arena där människor möts för att utöva ett fritidsintresse eller göra olika typer av ideella insatser som i förlängningen har betydelse för tilliten mellan människor och en stärkt samhällsgemenskap.

Rädda Barnen anser att utredningen gjort ett gediget arbete och ringat in flera av de utmaningar som civilsamhället och det offentliga står inför. Däremot saknas genomgående ett tydligt barnrättsperspektiv. Även om barn och ungas organisering ingår i det civila samhället är det långt ifrån självklart att de får vara delaktiga i beslut som rör dem eller bli lyssnade till. Förslaget om att myndigheter ska bli skyldiga att samråda med civila samhället bör innehålla ett förtydligande om vikten av att höra grupper som är marginaliserade i samhället, till exempel barn och unga som växer upp i socioekonomiskt utsatta områden.

MUCF är den myndighet som ansvarar för civilsamhällesfrågorna och flera av utredningens förslag landar med rätta hos dem. Rädda Barnen anser att regeringen måste säkerställa att de förslag som ska genomföras kan tas omhand av MUCF eller av andra myndigheter. Utredningen konstaterar att det finns en stor samhällsutmaning när det gäller så kallade socioekonomiskt utsatta områden och att klyftorna bidrar till att minska den sociala sammanhållningen i Sverige. Rädda Barnen delar uppfattningen och välkomnar utredningens förslag men konstaterar samtidigt att socioekonomiska klyftor och frågor om integration inte kan lösas genom att civilsamhället får bidrag och arbetar med projekt under några år. För att kunna lösa en komplex samhällsfråga kommer det att krävas ett holistiskt synsätt och ett partnerskap mellan flera olika aktörer och myndigheter. En grundläggande faktor är att barn och unga som växer upp får bra förutsättningar och att skolan spelar en kompensatorisk roll.

Rädda Barnen anser att utredningen har gjort en bra samtidsanalys men vi ser inte att utredningen tagit höjd för framtidens utmaningar. Det som nämns är digitalisering och några

rader om individualisering och globalisering. Rädda Barnen hade gärna sett att utredningen hade problematiserat mer kring olika områden, både globalt och nationellt. Rädda Barnen ser gärna att

MUCF men även andra myndigheter har ett längre framtidsperspektiv när civilsamhällesfrågor diskuteras. Det kan till exempel handla om urbanisering och vad det får för konsekvenser för sättet som människor engagerar sig på. En annan aspekt är hybridiseringen, det vill säga att allt fler ideella organisationer startar en kommersiell del i kombination med den ideella; ibland för att rent praktiskt kunna hantera en lokalfråga och ibland för att skapa intäkter till den egna verksamheten.

4. Förslag för att värna och stärka det civila samhällets roll i demokratin och samhället

I en allt mer polariserad värld ser vi hur grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska värden ifrågasätts. Ett starkt och inkluderande civilsamhälle är en grundpelare i varje fungerande demokratiskt samhälle och en absolut förutsättning för att barns rättigheter ska förverkligas. Civilsamhället bidrar till att skapa medvetenhet och kunskap kring barns rättigheter i samhället och skapar förutsättningar för barns möjligheter till att delta i och påverka beslut som berör dem.

Förutsättningarna för civilsamhället har förändras med tydligare krav på relevans, effektivitet och återkoppling. I takt med dessa förändringar ser Rädda Barnen positivt på att såväl Civilsamhälles- som demokratiutredningen starkt betonar samverkan, samråd, dialoger och de kvalitativa samtalen mellan samhällets aktörer.

4.1.4 Att företräda en grupp – civilsamhället som röstbärare och opinionsbildare

Rädda barnen tillstyrker förslaget.

4.1.5 Vikten av strukturer för dialog och inflytande

Rädda Barnen delar utredningens bedömning. Vi ser gärna att dialogprocesser och överenskommelser uppmuntras och genomförs med tydligare förutsättningar och ramar. När det gäller implementering av barnkonventionen krävs en kvalitativ dialog som inte nödvändigtvis resulterar i mätbara resultat förrän efter en tid. Rädda Barnens erfarenhet är att tjänstemän på kommunal nivå ibland har svårt att avsätta tid för den här typen av dialog. Tydliga ramar och gemensamma ambitioner som hänger samman med kommunens mål är då avgörande för att motivera såväl tjänstemän som politikernas delaktighet.

Rädda Barnen delar också utredningens beskrivning av breda inbjudningar för att öka mångfalden i dialoger. Särskilt viktigt är det med riktade insatser för att få barn och ungas röster att höras. För att säkerställa ett barn och ungdomsperspektiv föreslår Rädda Barnen att nationella överenskommelser och överenskommelseprocesser även tar tydlig utgångspunkt från Barnkonventionen. Rädda Barnen menar vidare att varje kommun och landsting ska beakta Barnkonventionen i utarbetandet av sina riktlinjer för deltagande och att det bör framgå hur såväl barnperspektiv som barn och ungas egna perspektiv inkluderas. Ytterligare förslag är att säkerställa att barn- och ungdomsorganisationer deltar i dialoger som berör barn.

4.2 Hinder för civilsamhällets roll i demokratin

4.2.1 Kunskapsbrist hos det offentliga

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om kunskapshöjande insatser gentemot statliga myndigheter, kommuner och landsting i frågor som rör civilsamhället. Rädda Barnen delar beskrivningen att det är viktigt att de kompetenshöjande insatserna belyser bredden i civilsamhället. Vi vill betona att organisationer som arbetar med barn och unga, som drivs av barn och unga och att organisationer med rötter i socialt och ekonomiskt utsatta områden beskrivs i de kunskapshöjande insatserna.

Vi delar även utredarens beskrivning av civilsamhällets behov av stöd, men vill komplettera med beskrivning av civilsamhället som innovatör och metodutvecklare. 2014 genomförde Rädda Barnen en förstudie i Malmö om sektoröverskridande samverkan för social hållbarhet som visar att komplexa problem måste lösas med ett holistiskt perspektiv. Alla sektorer, inklusive medborgare, måste involveras i problemställningen och lösningen. Vi ser därför att det behövs såväl ett innovationsperspektiv som samverkansperspektiv i utbildningsinsatserna.

4.2.2. Ändrade organiseringsformer kan minska det offentligas vilja att lyssna till det civila samhällets organisationer.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget.

4.2.3. Skolans kompensatoriska roll

Rädda Barnen delar utredningens bedömning. Ett nationellt skolutvecklingsprogram med inriktning på värdegrund och medborgarskapsfrågor är ett viktigt initiativ. Vi ser dock en risk att det då enbart kommer de lärare till del som väljer denna kompetensutveckling. Rädda Barnen föreslår att detta blir ett uppdrag även för lärosäten som bedriver lärarutbildningar och att det sanktioneras tydligare i skollag eller läroplan för att vara en obligatorisk del i lärarutbildningen.

4.2.4. Risken att en prioritering av utförarrollen påverkar röstbärrrollen negativt.

Rädda Barnen delar utredningens bedömning.

4.2.5. Förutsättningar för civilsamhället att delta i samråd och möten

Rädda Barnen delar utredningens bedömning.

4.3 Social sammanhållning och ökad mångfald inom det civila samhället

4.3.1. Vilka deltar i det civila samhället och dess organisationer

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att utreda vad som hindrar underrepresenterade gruppers deltagande i civila samhällets organisationer. Rädda Barnen tillstyrker utredningens förslag om att involvera forskare i arbetet med att utreda hinder.

Rädda Barnen instämmer i förslaget om att sprida kunskap och erfarenheter kring mångfaldsfrågor. Rädda Barnen föreslår att fler myndigheter bör involveras i uppdraget eftersom mångfaldsfrågor, precis som utredaren beskrivit i kapitel 4.3.1., berör aspekter kring utbildning,

arbetslöshet och sociala frågor. Detta skulle ge frågorna mer tyngd och öka möjligheten för samverkan mellan olika aktörer som möter människor som lever i utanförskap.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om att fördela bidrag till satsningar inom det civila samhället för att undanröja hinder för ökad mångfald. Rädda Barnen menar dock att förslaget är motsägelsefullt då utredaren tydliggjort den projektrötthet som finns i socioekonomiskt utsatta områden och att uthållighet är av största betydelse för att den här typen av satsningar ska bli relevanta och verkningsfulla.

4.3.4. Ökad social sammanhållning

Rädda Barnen tillstyrker förslaget att tillsätta en delegation med uppdrag att i nära samverkan med civilsamhällets organisationer och berörda kommuner etablera långsiktiga lokala plattformar för det civila samhället i socioekonomiskt utsatta område.

Rädda Barnen vill särskilt poängtera vikten av att skapa förutsättningar för lokala organisationer med förankring i socioekonomiskt utsatta områden att delta i delegationens arbete. Vår erfarenhet är att det finns många lokala organisationer som har ett stort förtroende bland medborgare i området och som gör betydelsefull verksamhet, men som inte har resurser att söka externa projektmedel eller delta i samråd av olika slag. För att få ett verkligen lokalt inflytande i delegationens arbete är Rädda barnens medskick att förutsättningarna utformas efter dessa organisationer.

5. Förslag för att underlätta civilsamhällets verksamhet

5.1.2. Bristande kunskap om det civila samhället

Rädda Barnen tillstyrker utredningens förslag om att ett tillägg görs i bestämmelsen i myndigheters skyldighet att samarbeta med andra myndigheter och att det samarbetet även ska omfatta det civila samhällets organisationer när det är relevant för genomförandet av myndighetens uppdrag.

Rädda Barnen tillstyrker även förslaget att MUCF får i uppdrag att arbeta kompetenshöjande mot offentlig sektor, däribland statliga myndigheter.

5.1.4. Svårigheter att finansiera verksamhet

Rädda Barnen välkomnar och tillstyrker förslaget om en översyn av kriterierna för stöd ur Allmänna Arvsfonden enligt lagen om Allmänna arvsfonden, i syfte att möjliggöra långsiktigt stöd. Rädda Barnens uppfattning är att allt för mycket resurser används till utvecklande av "nytänkande" projekt/verksamheter trots att de utmaningar vi står inför är långsiktiga och kräver betydande uthållighet. Många intressanta projekt tar slut på grund av att det inte är möjligt att söka medel för att fortsätta utveckling. Detta står i kontrast till kravet att det i projekten ska ingå en plan för långsiktig överlevnad. Rädda Barnen anser att Allmänna Arvsfonden skulle kunna arbeta mer med stöd till organisationerna för att planera och finansiera långsiktig överlevnad och stöd till uppföljning, utvärdering och kunskapsspridning i lärande syfte.

5.2.7. Civilsamhällets deltagande i mottagande av asylsökande

Rädda Barnen tillstyrker utrednings förslag om åtgärder som underlättar för det civila samhällets organisationer att långsiktigt bidra till verksamheter som gör tiden i väntan på beslut om uppehållstillstånd meningsfull.

6. Förslag för att förbättra civilsamhällets möjligheter att delta i offentlig upphandling

6.4 Idéburet offentligt partnerskap

Rädda Barnens uppfattning är att det finns flera stora och viktiga fördelar med IOP som samverkansform. För att möta komplexa samhällsutmaningar behöver det offentliga, det privata och det idéburna samarbeta. Vi behöver arbeta tillsammans och långsiktigt med gemensamma mål i en gemensam uppföljnings- och lärandeprocess. Även forskning visar allt tydligare på behovet av strategisk samverkan på alla nivåer, för att skapa ett socialt hållbart samhälle. IOP:er möjliggör detta. Avtalsformen möjliggör också att civilsamhällets fortsatta oberoende säkerställs vilket är centralt ur ett ansvarsperspektiv. Rättigheter är alltid statens ansvar även om näringsliv, civilt samhälle och den offentliga sektorn gemensamt kan arbeta för att tillförsäkra alla människor sina rättigheter. Ett konkret exempel där Rädda Barnen är en samarbetspartner är Kraftsamling Herrgården i Malmö där aktörer från såväl idéburna som offentliga och privata sektorn gått ihop för att tillsammans bidra till utvecklingen i Herrgården.

För att modellen ska utvecklas vidare, vilket Rädda Barnen ser stora samhälleliga fördelar med, kan det behövas investeringar av samhället i kompetensutvecklande insatser och metodstöd för föreningar för att möjliggöra att fler aktörer i det civila samhället ska kunna pröva och arbeta vidare med IOP som modell. Fler satsningar för att ta fram fungerande modeller för uppföljning av effekter och resultat i socialt arbete, är också viktigt för att modellen ska bli hållbar. Rädda Barnen ser också behovet av fortsatt fördjupning och samtal kring statens och det offentligas ansvar kontra civilsamhällets roll, och att detta avspeglas i avtalsformer som tillämpas inom IOP.

Rädda Barnen vill också lyfta aspekten att företag är en viktig aktör i att skapa hållbara samhällen. Rädda Barnen har i samarbete med andra aktörer genomfört en förstudie i Malmö (Sektoröverskridande samverkan för social hållbarhet) genomförd 2014, som visar att komplexa problem måste lösas med ett holistiskt perspektiv. Alla sektorer, inklusive medborgare, måste involveras i problemställningen och lösningen. Det krävs en samverkan som adresserar bakomliggande strukturella orsaker för att nå långsiktig förändring på lokal, regional och nationell nivå. Civila samhället, näringslivet, offentlig sektor och akademien måste gemensamt ta ett helhetsgrepp om utmaningarna och tillsammans sätta upp gemensamma mål. I stället för enstaka projekt behövs ett nytt sätt att samverka, vi måste göra en förflyttning.

Samverkan handlar inte bara om implementering utan även om styrning där vi ser att ett partnerskap i sin modell ska ta hänsyn till:

1. **Driva koordinering av insatser** – samordna insatser för att få maximal effekt och lärande. Adressera systemfel.
2. **Skapa och expandera nätverk** – vilka andra aktörer behövs för att nå målen? Motivera företag, organisationer och myndigheter att integrera metoden?
3. **Aktiv opinionsbildare** – driva påverkansarbete på nationell och loka nivå.
4. **Verka för erfarenhet- och kunskapsutbyte** – mellan sektorer och aktörer

Rädda Barnens Modell för samhällsändring består av fyra viktiga byggstenar

1. Samarbete sker över sektorerna, istället för arbete i stuprör med frikopplade aktiviteter

2. Fokusområdena i programmet är tydligt sammanlänkade i ett ekosystem, där varje områdes påverkan på de andra områdena synliggörs

3. Programmet styrs av strategiska mål, med separata delmål för varje fokusområde, inom vilket varje aktivitet drivs av mätetal som syftar till att möta delmålen

4. Samtliga aktiviteter är samordnade på regional nivå och utgör en viktig del av helheten

7

Rädda Barnen vill också lägga till en global aspekt som har bäring även på det nationella arbetet. I de nya globala utvecklingsmålen (SDG) ges stor prioritet till mänskliga rättigheter och barns rättigheter, och företagens (särskilt lokala) nyckelroll för fattigdomsminskning och utveckling är central. För detta är hållbart företagande en förutsättning där stater, den privata sektorn och det civila samhället måste samverka för att målen ska kunna uppnås. Vi välkomnar därför att Sverige driver på utvecklingen av nationella och regionala handlingsplaner för företagande och mänskliga rättigheter, samt följer upp svenska företags verksamhet i enlighet med sin egen handlingsplan. Två globala styrdokument finns nu dessutom plats, Child Right and Business Principles (CRBP) som

guidar företagens agerande för främjandet av barns rättigheter, samt UN CRC General Comment nr 16, som reglerar hur regeringar ska följa upp företags agerande i relation till Barnkonventionens implementering. Civilsamhället, inklusive barn och unga, regeringar och privata sektorn kan gemensamt främja barns rättigheter.

7. Förslag om administrativt stöd

Rädda Barnen tillstyrker i stort att de föreslagna åtgärderna i kapitel 7 och anser att de är bra och genomtänkta. En utmaning som Rädda Barnen ser det är att MUCF genom hela utredningen kommer att få flera nya uppdrag och därmed behöver utökade resurser för att klara alla uppgifter. En annan utmaning är att få stödet på plats inom en rimlig tid. Att samla allt administrativt stöd på en webbsida kommer att underlätta för det civila samhället att snabbare hitta relevant information. Att detta samordnas av MUCF tror vi är bra.

Rädda Barnen föreslår att den nya webbaserade guiden som MUCF ska ansvara för även innehåller stöd till olika funktionärsroller, exempelvis kassörer, valberedning.

RÄDDA BARNEN

Elisabeth Dahlin

Generalsekreterare